



Styre: Universitetsstyret

Styresak: 64/16

Møtedato: 02.06.2016

Dato: 26.05.2016

Arkivsaknr: 2016/2876

Innspill til stortingsmelding om kvalitet i høyere utdanning

- Styresak 35/16: Innspill til stortingsmelding om kvalitet i norsk høyere utdanning, Sak 35/16 <http://www.uib.no/sites/w3.uib.no/files/attachments/us2016-035.pdf>
- Høringssvar fra Det juridiske fakultet
- Høringssvar fra Det medisinsk-odontologiske fakultet
- Høringssvar fra Det samfunnsfaglige fakultet
- Høringssvar fra Det psykologiske fakultet
- Høringssvar fra Det humanistiske fakultet
- Høringssvar fra Studentparlamentet UiB
- Referat fra møte om Stortingsmeldingen, 17. mars
- Notater fra møte i U5-samarbeidet 18. mars
- Referat fra møte i Utdanningsutvalget 11. april

Saken gjelder:

I Universitetsstyrets møte 28.april ble det orientert om KDs invitasjon til utdanningsinstitusjonene om å gi innspill til den kommende stortingsmeldingen om kvalitet i høyere utdanning. Stortingsmeldingen skal ferdigstilles våren 2017. Frist for å sende innspill til KD er 1. juli 2016.

I brevet blir det stilt ti spørsmål som vi blir bedt om å ta stilling til. I denne saken blir det lagt fram forslag om høringsbrev fra UiB.

Prosess

Dette er et foreløpig statusdokument. Dokumentet vil bli videre bearbeidet av en ressursgruppe etter at styret har diskutert saken.

Temaet har vært drøftet i universitetets utdanningsutvalg i møter 11. mars og 11. april. I tillegg var fakultetene med flere, invitert til møte 17. mars der innspill til stortingsmeldingen var tema. Stortingsmeldingen var også ett av temaene i et møte som U5-universitetene hadde i Bergen 18. mars. Fakultetene og Studentparlamentet var inviterte til å komme med skriftlige innspill innen 9. mai. Alle fakultetene samt Studentparlamentet har respondert.

Vedlagte forslag til innspill fra UiB bygger på innspill som kom i disse møtene og i høringsuttalelsene.

vedtak:

- Universitetsledelsen gis fullmakt til å ferdigstille UiBs innspill til stortingsmeldingen om kvalitet i utdanningen med de innspill som kom fram i møtet.
- Det nedsettes en redaksjonskomité som beskrevet for å bistå i dette arbeidet.

Kjell Bernstrøm
universitetsdirektør

26.05.2016/Tove Steinsland/Christen Soleim

Vedlegg:
1. Saksframstilling

Saksframstilling

Styre: Styresak: Møtedato: Arkivsaksnr:
Universitetsstyret 64/16 02.06.2016 2016/2876

Innspill til stortingsmelding om kvalitet i høyere utdanning

Generelt

Vi takker for muligheten til å gi innspill til stortingsmeldingen om studiekvalitet. Universitetet i Bergen har arbeidet systematisk med å utvikle kvaliteten i våre forskningsbaserte utdanninger gjennom mange år, og vår nylig vedtatte strategi fram mot 2022 setter høye mål for satsningen på utdanningskvalitet gjennom styrket satsning på faglig-sosial integrering og oppfølging av studentene gjennom deltakelse i forskning og studentaktiv læring og mentorordninger for studentene, heving av de ansattes pedagogiske kompetanse, etablering av insentivtiltak for fremragende undervisning og satsning på digital og fysisk infrastruktur som støtter læring.

Etter vårt syn er utdanningskvalitet nært forbundet med forskningskvalitet. UiBs egen forskning ligger til grunn for all utdanning på UiB, og satsning på undervisernes egen forskning er en forutsetning for å kunne opprettholde og videreutvikle kvaliteten i utdanningene. Solid forskningsbasert utdanning er avhengig blant annet av institusjonell og faglig autonomi, og en bærekraftig økonomi som ivaretar både forskning og tett oppfølging av studentene. Dette er felles for de komplekse universitetene med stor faglig bredde, der forskning og muligheten til å ta forskerutdanning danner fundamentet for alle studieprogram som tilbys.

Kvalitet i utdanning

Slik vi ser det er det avgjørende å ha en bred og analytisk tilnærming til kvalitetsbegrepet og hvordan høy utdanningskvalitet skal sikres. Det passer ikke med en felles mal for alle fagmiljøene og institusjonene i dette arbeidet. Kvalitet lar seg ikke regulere på én måte for alle. Det gir derfor lite mening å detaljregulere feltet, og det er ikke et nødvendigvis et kvalitetstegn dersom studiene innen samme fagområde blir mer like på tvers av institusjonene. Eksempelvis har fagmiljøene ved de institusjonene som tilbyr integrert masterstudium i JUS, en målsetning om at studiene skal være ulike. På den måten kan ulike aspekter av den samlede juridiske kompetansen som trengs utdannet ivaretas på landsbasis gjennom institusjonsspesifikke spesialiseringer. Her blir diversitet ansett som et kvalitetstegn.

Vi ser det derfor som positivt at NIFU er engasjert til å skaffe et kunnskaps-/forskningsbasert grunnlag for å gi operasjonaliserbart innhold til studiekvalitetsbegrepet. Deres tilnærming omfatter også en kritisk tilnærming til de indikatorene som i dag brukes i sektoren. Det er en tendens til at de forholdene som er relativt enkle å måle blir målt, mens det i liten grad blir tatt stilling til aspekt ved utdanningene som det er vanskeligere å måle. Det siste gjelder i særdeleshet de prosessuelle aspektene av studentenes læring og undervisernes tilrettelegging for denne.

For et breddeuniversitet er det en del fellesnevner for hvordan fremme høyere kvalitet i utdanningene. I tillegg har de ulike fakultetene og fagområdene en del ulike utfordringer, blant annet når det gjelder rekruttering og gjennomføring. Ved Det Humanistiske fakultet ved UiB er det for eksempel viktig å øke rekrutteringen, bedre gjennomføringen og redusere frafall. Vi erfarer at rekrutteringen svikter også til fag som har stor etterspørsel i arbeidslivet, som tysk og andre fremmedspråk. NHO og andre har f.eks. i mange år etterspurt kompetanse i tysk språk. Antall elever som velger tysk i grunnskolen begynner nå å øke, men denne tendensen har enda ikke hatt effekt på søkertallene til høyere utdanning i tysk.

For profesjonsfakultetene er rekruttering ikke en utfordring, og heller ikke er frafall en vesentlig utfordring. Generelt er studentmassen ved profesjonsstudiene karakterisert av motiverte studenter med høy poengsum fra videregående, slik at frafallet er relativt lavt. Rekrutteringen til realfagene har også vært god de siste årene, grunnet en kombinasjon av nasjonale satsninger og langsiktig arbeid fra Det matematisk- naturvitenskapelige fakultet. Bevisst arbeid med mottak og faglig-sosial integrering har også redusert frafallet til et nivå som nærmer seg profesjonsfagene. For disse fagene er det likevel viktig å ha fokus på tidlig integrering av studentene i faglig virksomhet slik at de raskest mulig kan verifisere at de er tilfredse med sitt utdanningsvalg.

Spørsmål 1:

Hva ser dere som de viktigste utfordringene i styrets arbeid for å fremme høyere kvalitet i utdanningen? I teksten over har jeg trukket frem fem faktorer jeg mener er avgjørende for god utdanningskvalitet. Er dere enige i at dette er sentrale faktorer, og hvorfor/hvorfor ikke? Er det noe vesentlig dere mener mangler i listen.

De 5 faktorene som nevnes i spørsmål 1 er;

- 1) Vi må ha høye ambisjoner på studentenes vegne.
- 2) Vi må tilby aktiviserende og varierte læringsformer.
- 3) Vi må skape en kvalitetskultur og en tydelig utdanningsledelse.
- 4) Vi må integrere studentene i det akademiske fellesskapet.
- 5) Vi må sikre samspill med arbeidslivet.

Universitetet i Bergen slutter seg til at de nevnte punktene er viktige i arbeidet med utdanningskvalitet. I tillegg vil vi trekke fram 6) økt forskning på hva som fremmer læring i høyere utdanning, 7) kompetanseheving og meritteringsordninger for ansatte som underviser, 8) digitalisering som fremmer læringskvalitet og 9) organisatorisk struktur som sikrer god implementering av alle punktene som viktige faktorer for framtidsrettede utdanninger av høy kvalitet. Nedenfor kommenteres våre vurderinger av hvert enkelt punkt, samt våre fire tilleggspunkter.

- 1) Vi må ha høye ambisjoner på studentenes vegne.

Vi er enige i at det er foruroligende at det finnes eksempler på «studier der studentene, målt gjennom karakterene som gis, tilsynelatende lykkes selv om de legger ned begrenset innsats». Det er ikke overraskende at studenter som bruker fire og fem år på et bachelorstudium arbeider mindre per tidsenhet enn studenter som gjennomfører på normert tid. Vi vil derfor peke på at det, i tillegg til tiltak for heving av studiekvaliteten og «læringspresset», bør tilrettelegges for at studentene kan være heltidsstudenter gjennom studiefinansieringen. Vi støtter her Studentparlamentet ved UiBs innspill om at studiestøtten utvides til 11 måneder.

Ambisjonene bør ta høyde for diversiteten i studentmassen, slik at det legges opp til høyere ambisjoner *ut fra studentenes egne forutsetninger*. Dette punktet mener vi bør ses i sammenheng med SHOT-undersøkelsene som tyder på at studenter har betydelig dårligere psykisk helse enn snittet av befolkningen. Studentene må derfor lære strategier for å utvikle høye og realistiske faglige ambisjoner på egne vegne. Vi ser en ny type studenter som ønsker tettere oppfølging og tydelige rammer og som er svært fokuserte på resultater. Vi må i tiden som kommer utvikle tiltak som kan imøtekomme disse nye forventningene gjennom å dreie fokuset fra resultater (prestasjonsfokusering) til egen læring (oppgavefokusering). Betydelig psykologisk forskning understreker at oppgavefokusering og motivasjon for egen læring også gir gode resultater, men at prestasjonsfokusering ikke gir samme læringseffekt (Linnenbrink-Garcia, Tyson & Patall, 2008; Ryan & Deci, 2000; Wang & Fredricks, 2014; Wolters, 2004).

2) Vi må tilby aktiviserende og varierte læringsformer.

Arbeid med mer varierte og studentaktive undervisnings- og vurderingsformer har høy prioritet ved UiB. Ved det Juridiske fakultet har vekslende arbeid i små-grupper som samles i stor-grupper i kombinasjon med forelesninger vært brukt systematisk i over 10 år. Resultatene fra dette arbeidet viser at vel 70% av studentene fullfører inntil ett semester over normert tid. Sammenlignet med før omleggingen da fullføringsprosenten var under 40% er dette en betydelig positiv endring, som det er rimelig å tilskrive tettere studentoppfølging og varierte læringsformer. En del av forklaringsbildet er også høyt læringstrykk.

Ved flere av fakultetene er det utdanninger som bruker problem- eller team-basert læring, som vektlegger høy egenaktivitet i læringsprosessen under tett gruppeveiledning og forberedte plenumsdiskusjoner. Blant annet har den nye studieplanen for medisinstudiet integrert team-basert læring som det bærende prinsipp i kombinasjon med mer praksis og profesjonell utøvelse.

Vårt SFU-senter, bioCEED, har også arbeidet systematisk med innføring av studentaktive læringsformer der gruppeaktiviteter kombineres med tekstutvikling og tilbakemelding på tekst til medstudenter i vår nye læringsplattform MittUiB. Tilsvarende har de jobbet med varierte vurderingsformer og bruker blant annet blogginnlegg som oppsummering av praksiserfaringer i ett av sine emner.

3) Vi må skape en kvalitetskultur og en tydelig utdanningsledelse.

Det er avgjørende å ha en prosessorientert tilnærming til kvalitet og kvalitetsforbedring. Dette understrekes i forskningsoppsummeringen av NIFU og UiO *Quality in Norwegian Higher Education* (Damsa m.fl, 2015). Kvalitet i utdanning blir utviklet i en kontinuerlig prosess og som en integrert del av det daglige virket i universitetet, av ansatte og studenter i fellesskap. Videreutvikling av en kultur for kvalitet er helt sentralt ved UiB. En god kvalitetskultur fremmer god undervisning og god læring gjennom arbeidsinnsats og egenutvikling hos både studenter og ansatte. Kvalitetskultur er både en arbeidskultur og en evalueringskultur. Arbeidet med bygging av en kvalitetskultur bør stimuleres av de systemiske kvalitetssikringsprosessene på hver institusjon, slik UiB gjør gjennom sitt. Et område som bør styrkes i dette arbeidet, også ved UiB, er involvering av studentene i utviklingsarbeidet og også når det gjelder tilbakemelding på hvordan studentevalueringer følges opp.

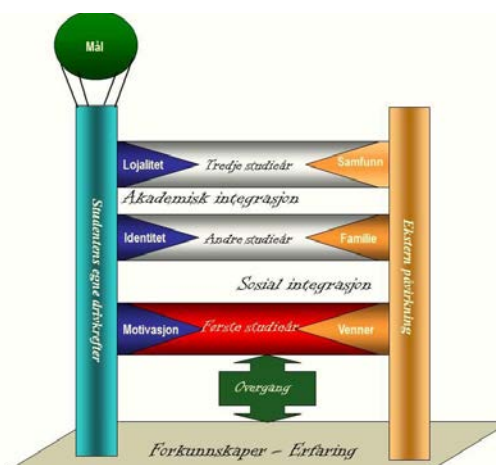
Forskning viser at tydelig utdanningsledelse i kombinasjon med motiverte undervisere som selv vektlegger utvikling av egen undervisning og vurderingsarbeid, er den beste måten å skape en god kvalitetskultur, dvs. en kombinasjon av ledelses- og grasrotinitierte utviklingsprosesser (Berings m.fl, 2010). Vår erfaring er at god utdanningsledelse handler om å etablere felles fora og arenaer for å dele god praksis og diskutere felles satsninger for faglige og administrative ledere fra alle organisasjonsnivå, med vekt på å diskutere relevans for egen rolle. Vi gjennomfører halvårlige ledersamlinger for fakultets- og instituttledelse, årlige sentrale samlinger for instituttledere og studieprogramledere og regelmessige samlinger en eller flere ganger per semester for utdanningsdekaner og studiesjefer. På disse seminarene presenteres og drøftes i smågrupper for eksempel kjennetegn ved god utdanningsledelse og gode eksempler på studentaktive lærings- og vurderingsformer. I tillegg utlyser vi årlig midler som undervisere kan søke på for å utvikle og evaluere nye tilnærminger til egen undervisning og eget vurderingsarbeid.

Vi har også lagt om vårt opplegg ved oppretting av nye studieprogrammer. Det er nå blant annet krav til at valg av undervisnings- og vurderingsformer skal begrunnes. Det er satt ned en egen komité som skal bistå fagmiljøene i arbeidet med å utvikle nye studieplaner. De eksisterende studieprogrammene skal legges over i samme mal, og prosessen med dette skal slutføres i 2017. Her legges det også opp til gode støttestrukturer i fakultetenes arbeid.

I arbeidet med utvikling av kvalitetskulturer vil vi også understreke at arbeidet med SFU-søknader bidrar til viktig utviklingsarbeid, også for fagmiljø som ikke når opp i konkurransen i første runde. Vi erfarer at SFU-ordningen og utdanningskvalitetsprisene nasjonalt og lokalt, bidrar til innovasjon og til økt fokus på nye undervisnings- og vurderingsformer og tettere kobling til praksis. Vi vil derfor oppfordre til at det utvikles flere insentivordninger innen utdanning, både lokale ordninger ved institusjonene, og ordninger i sentral regi.

4) Vi må integrere studentene i det akademiske fellesskapet.

Ved UiB skal studentene fra første stund være en del av et faglig fellesskap der kunnskap utvikles, deles og formidles. God faglig- sosial integrering fra første dag er avgjørende for å redusere frafall og styrke gjennomstrømningen. Dette er godt dokumentert i forskningen, og bekreftes også av prosjekt og tiltak vi har gjennomført ved UiB. Ved UiB har vi derfor tatt initiativ til et nasjonalt samarbeid om en kompetansenhet for studiegjennomføring, som bygger på dokumenterte erfaringer fra studiekvalitetsarbeid ved MN-fakultetet. Enhetens tilbud skal være forskningsbasert, men skal i det daglige ha en praktisk tilnærming ved deling av arbeidsmåter, tiltak og relevant kunnskap.



Tilnærmingen i senteret bygger på Harald Åge Sæthres bok «Å tilrettelegge for at studentene skal lykkes» (Sæthre, 2014). Figuren over er hentet fra boken som også bygger på Vincent Tintos forskning på frafall i høyere utdanning. Modellen illustrerer behovet for ulike tilrettelegging på de forskjellige stadiene i studentenes utdanningsløp.

5) Vi må sikre samspill med arbeidslivet.

En undersøkelse foretatt blant over 600 arbeidsgivere som har tilsatt kandidater fra UiB (Kompetanse2020 fra 2011), viste at arbeidsgiverne vurderer at UiB-kandidatene er sterke på teoretisk kunnskap, evne til å tilegne seg ny kunnskap, evne til å tenke selvstendig og kritisk, analytiske ferdigheter, skriftlig og muntlig formidlingsevne og evne til å samarbeide. En utdanning av høy kvalitet må ruste studentene med relevant kunnskap og solide ferdigheter til å takle stadige endringer og til å leve med usikkerhet. Vi mener det er viktig å ytterligere styrke de generiske ferdighetene våre studenter får, både metodeferdigheter, analytiske egenskaper, selvstendighet og formidlingsevne. Dette vil også forberede studentene på et arbeidsliv i omstilling. Denne type kompetanse bygges gjennom at studentene erfarer en forskningsbasert utdanning der en viktig del handler om å lære å utvikle gode, forskningsbare problemstillinger basert på egen kritisk tenkning og analyse.

Vi har som universitet et ansvar for å ha et bevisst forhold til samfunnets behov for kompetanse og for å bidra til å sikre arbeidslivet relevante kandidater. Samtidig har vi, slik vi ser det, også ansvar for å trekke frem og belyse nye behov, samt kritisk å reflektere over hva som forstås som dagens behov. I dette ligger mer enn kun å tilfredsstille kortsiktige behov i arbeidsmarkedet, selv om dette også er en del av ansvaret.

Et viktig strategisk grep for å sikre god relevans er praksis i utdanningene, et kontinuerlig endringsfokus, og synliggjøring av yrkesveier. Vi er opptatt av at også forelesere er bevisste på at de utdanner majoriteten av studentene for arbeidslivet utenfor academia og setter seg inn i mulige yrkesveier for studenter fra sine fagmiljø.

Et tettere samspill med arbeidslivet oppnås gjennom en gjensidig forståelse av utdanningens funksjon og innhold. Universitetene bør tydeligere kommunisere kompetansen til de uteksaminerte kandidatene, antall emner der praksiselementer inngår bør økes, og flere formelle kontaktpunkt med arbeidslivet bør etableres. Her må universitetene og arbeidslivet samarbeide tettere, ikke bare på ledelsesnivå, men også om innholdet i studieprogrammene, blant annet ved at det legges til rette for studiepoenggivende praksis i utdanningen innenfor faglig relevante arbeidsområder.

6) Økt forskning på hva som fremmer læring i høyere utdanning

Det er behov for økt kunnskap om hva som fremmer læring i høyere utdanning. Læringsforskningen som finnes er i stor grad basert på elever i grunnskole og videregående skole. Videre er den ofte basert på små utvalg som gjør det vanskelig å generalisere. Økte forskningsmidler til større nasjonale studier bør derfor prioriteres i kombinasjon med midler til evaluering av institusjonsspesifikke tiltak. De siste bør institusjonene selv kunne finansiere. En forskende tilnærming til egen undervisning bør være et kjennetegn ved sektorens utdanningsvirksomhet.

7) Kompetanseheving og meritteringsordninger for ansatte som underviser

Vi ønsker å peke på behovet for å heve statusen for undervisning i UH-sektoren ved ytterligere å likestille forskning og utdanning. Faglig prestisje og de fleste insentivordningene

i sektoren er bygget opp rundt forskning. Vi mener at heving av statusen til undervisning er viktig for å få til gode resultater på flere av de fem faktorene. Dette kan gjøres gjennom utvikling av meritteringsordninger og uttelling for kompetansehevingstiltak knyttet til undervisningskompetanse. Vi vil også foreslå at undervisningskompetansebegrepet brukes som alternativ til kompetanse i universitetspedagogikk, da det førstnevnte er mer tydelig på innholdet og målet med kompetansehevingen.

8) Digitalisering som fremmer læringskvalitet

UiB har en stor satsning på digitalisering gjennom «DigUiB». Programmet arbeider med å legge til rette for ny læringsplattform ved UiB (MittUiB), og støtteapparat rundt dette. I tillegg har DigUiB en lærings- og formidlingslab som skal støtte UiBs fagmiljøer i utviklingen av digital undervisning og formidling. Digital eksamen har vært en stor satsning ved UiB. Høsten 2015 ble 48 % av alle skoleeksamenene ved UiB gjennomført digitalt. Målsettingen er at samtlige skoleeksamener skal være digitale i 2017.

Digitale løsninger og opplegg gir unike muligheter for studentaktive og universelle undervisningsopplegg, der det også er mulig å tilpasse vanskelighetsgrad til den enkeltes utvikling. Gjennom digitale opplegg er det mulig å tilrettelegge for omvendt undervisning der studentene møter forberedt til diskusjoner med medstudenter og underviser og der studentene kan få tilbakemelding på tekster fra medstudenter og underviser. Ulike underveistester kan også gi studentene indikasjoner på områder de bør jobbe mer med for å nå læringsutbyttet for emnet.

Ved den nye læringslaben som er under etablering ved UiB vil vi tilby forskningsbasert og oppdatert kompetanse og undervisning på bruk av IKT i undervisningen, utvikle nye og skreddersydde IKT-løsninger og læringsressurser i samarbeid med fagmiljøene, lage audiovisuelle produksjoner og læringsressurser for undervisning og formidling, drive forskningsbasert virksomhet med tverrfaglig kompetanse både i pedagogikk og teknologiutvikling. Dette er et eksempel på hvordan samhandlingen mellom sentral satsning på infrastruktur, faglige initiativ og satsninger fra instituttene og tett samarbeid med næringslivsaktører, kan bidra til innovasjon og kvalitet i utdanningene. Vår erfaring er at denne type utvikling og støtte må være fagnær og dermed på institusjonsnivå for å sikre forventinger om rask og brukernær utvikling.

9) Organisatorisk struktur som sikrer god implementering av alle punktene

Et viktig poeng i tillegg til satsningene som det enkelte punkt i beskrivelsen over representerer, er implementeringen av dem. Dette henger særlig sammen med punkt 3 om kvalitetskultur og utdanningsledelse. Det vesentlige er likefullt å tenke gjennom organisatoriske og strukturelle faktorer som kan støtte opp om implementering av kvalitetsarbeid. Digitale strukturer og støtte fra sentraladministrative enheter er eksempel på en slik tilnærming. Kompetanseheving av underviserne er et annet eksempel. Et velfungerende kvalitetssikringssystem som etterspør de viktige parameterne og som kombinerer institusjons- og fagmiljøinitierte tiltak, er et tredje. Det sentrale er å planlegge og støtte opp om hvordan endringsprosesser skal gjennomføres i institusjonen. Med en slik tilnærming vil enkelttiltak ha mye større sannsynlighet for å gi effekt.

Spørsmål 2:

Hvordan følger styret opp at fagmiljøene har høye ambisjoner på studentenes vegne, jf. også mangfoldet i studentpopulasjonen? Hvordan følges studieprogrammer og fagområder med dårlige resultater opp fra styrets og ledelsens side?

Vi er opptatt av at alle våre studenter skal oppnå de læringsutbyttene som vi mener en universitetsutdanning skal gi, og at det er god sammenheng innad i de programmene vi

tilbyr. Dette sikrer vi blant annet gjennom et kvalitetssikret studieplanarbeid med klare rammer og retningslinjer.

I tillegg gir meldingsarbeidet, som den årlige utdanningsmeldingen og *Rapport og Planer*, viktig informasjon om kvalitet og resultater på utdanningsfeltet. Kvalitetssikringsystemet legger opp til at emne- og programevalueringer skal behandles både på program-, institutt- og fakultetsnivå og bekymringer og større endringer skal rapporteres i utdanningsmeldingen som behandles i Utdanningsutvalget og godkjennes av styret. Disse prosessene gir godt grunnlag for oppfølging på de områdene det er behov for det. Videre gir de eksterne programsensorrapportene gode muligheter for ekstern kvalitetssikring av programmene. Disse følges opp i fakultetenes styringsdialoger med fagmiljøene.

Emneevalueringene fra emneansvarlige og studenter er som nevnt grunnlagsmateriale for utdanningsmeldingene og programevalueringene. Vi ser at det i enkelte tilfeller er rom for forbedringer i form av å synliggjøre for studentene hvordan deres evalueringer følges opp. Slik synliggjøring kan bidra til større oppslutning om evalueringene og gir studentene en sterkere opplevelse av å kunne påvirke og forme utdanningstilbudet, noe vi tenker også er motivasjons- og innsatsfremmende. UiB arbeider med en ny digital løsning for å synliggjøre oppfølging av evalueringsresultater for studentene og mener det bør være et krav til alle institusjoner.

Mangfold i studentpopulasjonen, og tilpassing for en mangfoldig studentpopulasjon, har vært et lite debattert tema i academia. Dette gjelder alt fra studenter som trenger særskilte tiltak, studenter med minoritetsbakgrunn, studenter med funksjonshemming av ulik grad, til studenter som er spesielt flinke. Det bør inn som en del av planleggingen av programmene å sørge for at undervisning og veiledning tar høyde for diversiteten i studentpopulasjonen. Et viktig moment som i større grad bør vektlegges ved institusjonene og nasjonalt er at universell utforming kommer alle til gode, og ikke bare har som mål å tilrettelegge for enkeltpersoner med spesielle behov. Et relevant eksempel er god lyd i auditorium som sikrer bedre konsentrasjon for alle om innholdet i det som kommuniseres. Tekster gjort om til lydfiler vil også være til god hjelp for alle som er mer auditivt enn visuelt sterke. Variasjon i undervisnings- og vurderingsformer er også eksempel på universell utforming, ved for eksempel bedre læring fra muntlige diskusjoner i mindre grupper for studenter som strever med konsentrasjon i forelesning for store grupper.

Vi har kontinuerlig fokus på å følge opp resultatene fra undersøkelser som Studiebarometeret og SHoT og andre relevante nøkkeltall som brukes i sektoren (f.eks opptakstall). Vi bryter alle slike resultater ned på fakultets- og programnivå, og har dialog mellom utdanningsledelsen sentralt, på fakultets- og instituttnivå om oppfølging av resultatene fra undersøkelsen. Tilsvarende samles fakultetsvise tall og praksiser inn for å belyse tema som skal diskuteres i utdanningsutvalget for erfaringsutveksling og tydeliggjøring av situasjonsbildet ved UiB.

Det er viktig å understreke at eksisterende nøkkeltall, som f.eks, Studiebarometeret må suppleres med andre undersøkelser, analyser og data for å gi et godt bilde av kvalitetsutfordringer. Det viktigste for å få til prosesser som styrker kvalitet, er dialog. Når et program gjør det svakt, følger både institutt, fakultet og ledelsen opp gjennom møter med ledelse/program/emneansvarlige – og studenter, og seinere gjennom tett oppfølging av de tiltak som faktisk initieres. Styret får del i alle nøkkeltallrapporter og skisserte tiltak for oppfølging og gir sine prioriteringer for videre oppfølging.

Tett dialog med og involvering av studenttillitsvalgte i alle prosesser er også en forutsetning for kvalitet og ambisjoner for utdanningene. Ved UiB har vi tett dialog og kontakt med

studentdemokratiet både i oppfølging av resultater fra undersøkelser og analyser, og i det løpende arbeidet for å bedre kvaliteten i utdanningene. Både på institutt, fakultet og institusjonsnivå er det løpende kontakt mellom ledelsen og de studenttillitsvalgte. På institusjonsnivå møter de studenttillitsvalgte rektoratet, universitetsdirektøren og studiedirektøren på studentlunsjer en gang i måneden.

Spørsmål 3:

Hva er det viktigste deres institusjon kan gjøre på egenhånd og i samarbeid med andre, for å styrke utdanningen? Hvordan kan dere fremme kvalitet gjennom tettere allianser med utenlandske miljøer og integrere utdanning bedre i det internasjonale samarbeidet?

Tiltak for å styrke utdanningen

Vår erfaring er at det viktigste vi som institusjon kan gjøre for å styrke utdanningskvaliteten, er å legge til rette for kompetanseheving internt, gode teknologiske løsninger og en infrastruktur som er tilpasset studentaktive læringsformer. Erfaringsutveksling skjer, men ofte på ledelsesnivå. En bredere arena for erfaringsutveksling og presentasjoner av gode eksempler i fagmiljøene styrker utdanningene, og det jobbes for å styrke erfaringsutveksling på lavest mulig nivå i organisasjonen. I den seinere tid har vi mer systematisk brukt presentasjon av gode eksempler på studentaktiverende undervisningsformer på universitetets nettside. Tilsvarende arbeides det med utvikling av videosnutter for å dele god praksis når det gjelder bruk av den nye læringsplattformen MittUiB.

Vi har satt i gang flere tiltak og prosesser som samlet har som mål å styrke utdanningene. Blant annet gjelder dette satsningen på utdanningsledelse, DigUiB-programmet, systematisk arbeid for å heve kvaliteten på alle studieplaner og sikre sammenheng mellom læringsutbytte, undervisnings- og vurderingsformer og utredning av praksis i utdanningene. Tiltakene er på ulike nivå og har ulikt omfang. De siste to årene har vi hatt stort fokus på at våre studieprogrammer skal tilbys av solide fagmiljø både med hensyn til ansatte og antall studenter. Dette har ført til interne gjennomganger og oppfølging ved fakultetene. Ved opprettelse av nye studieprogram er robuste fagmiljø et av flere kriterier som må være oppfylt.

Som nevnt i forrige spørsmål kan vi vise til en rekke pågående tiltak for å styrke kompetanse og rolleforståelse hos programstyreledere, undervisningsledere og instituttledere. Det har blitt arrangert seminarer med fokus på utvikling av helhetlige studieprogram og emner som har gode læringsutbyttebeskrivelser og velbegrunnede undervisnings-, arbeids- og vurderingsformer som samsvarer med beskrivelsene og er egnet til å fremme oppnåelsen av det foreskrevne læringsutbyttet.

I forlengelsen av disse kompetansehevingstiltakene er det omtalte arbeidet med gjennomgang av alle våre studieprogram igangsatt. Dette arbeidet er planlagt slutført i løpet av 2017. Samsvaret mellom undervisnings- og vurderingsformer, og læringsutbyttebeskrivelser er ett av temaene i denne gjennomgangen. Status i arbeidet rapporteres i fakultetenes utdanningsmeldinger.

Kvalitet gjennom internasjonalisering

Kunnskap som former samfunnet er en sentral del av Universitetet i Bergens verdigrunnlag. Våre strategiske mål forutsetter at studenter og forskere, aktivt deltar i den globale kunnskapsutviklingen. Internasjonalisering forstås som utveksling av ideer og kunnskap gjennom gjensidig forpliktende samarbeid på tvers av landegrensener, mobilitet av forskere og

studenter og integrering av en internasjonal, interkulturell og global dimensjon i studieprogrammene og i forskningen.

Forstått slik, betrakter vi internasjonalisering både ute og hjemme som et avgjørende moment for å heve kvaliteten i utdanningene, noe som gjenspeiles i handlingsplanen for internasjonalisering som er under utarbeiding. Vi har lang erfaring med internasjonale satsninger innen utdanning, og over 30% av de som tar en grad ved UiB har vært på utveksling. Målet for inneværende strategiperiode er 40%. En viktig del av internasjonaliseringen er også å ha et mangfoldig og internasjonalt miljø på campus. Ca 1800 av studentene ved UiB er internasjonale, og vi skal øke antall internasjonale studenter med 20% i løpet av inneværende strategiperiode. Som ledd i arbeidet med å øke antall innreisende studenter vil vi også arbeide for tydeligere integrasjon av dem i den daglige campusundervisningen. Som et foregangsfakultet vil vi her nevne at JUS har gjort det obligatorisk for studenter som ikke reiser ut å ta et engelskspråklig emne på campus, der de naturlig vil møte internasjonale studenter.

Skal vi få til økt mobilitet og god faglig integrering, er det behov for mange ulike tiltak og virkemidler. Relevante insentiv- og stipendordninger nasjonalt og lokalt, arbeid i faglige og institusjonelle nettverk, satsning på fellesgrader og gjennomgang og kvalitetssikring av avtaler og støttesystemer må prioriteres. Våren 2017 vil vi etablere et internasjonalt senter for tjenester til ansatte, Phd-kandidater og studenter. Senteret skal være en pådriver for internasjonalt samarbeid ved UiB. Det skal være et kompetansesenter som gir støtte til brukerne og legger til rette for økt internasjonal mobilitet av studenter og ansatte.

Når det gjelder å fremme kvalitet gjennom alliansedanning og integrering av utdanning i det internasjonale samarbeidet, er det vår erfaring at det er viktig å få med seg de faglig ansatte både for å anbefale gode, faglig tilrettelagte utvekslingsløp, og motivere studentene til å reise ut. Slikt engasjement kan for eksempel knyttes til insentivordninger ved at internasjonalt samarbeid gis uttelling i undervisningsregnskapet og/eller at internasjonalisering knyttes til de ansattes funksjonsbeskrivelser. Videre vil flere ressurser til å støtte utvekslingsprogrammer og søknadsskriving kunne bidra til bedre og flere allianser med utenlandske miljøer.

Spørsmål 4:

Hva er deres viktigste strategiske grep for å sikre god relevans og en fremtidsrettet høyere utdanning som forbereder studentene på et arbeidsliv i kontinuerlig omstilling?

Viktige strategiske grep for å sikre god relevans og fremtidsrettede utdanninger, er praksis i utdanningene, et kontinuerlig endringsfokus, og fokus på de forskningsbaserte utdanninger som fremmer utvikling av generiske ferdigheter hos våre studenter, nemlig metode, analytiske egenskaper, selvstendighet og formidlingsevne. Det er i tillegg viktig å ha samarbeid med arbeidslivsaktører, også i forbindelse med etablering eller revisjon av studieprogram. Vi har god erfaring med emner der praksis er en integrert del av det faglige innholdet. Dette gjelder både innen tradisjonelle akademiske fag, og i profesjonsfagene. Et eksempel på det første er emnet praktisk informasjonsarbeid ved HF-fakultetet, som også har fått UiBs utdanningskvalitetspris, Ugleprisen. Andre eksempler er emner både innen sammenliknende politikk, samfunnsøkonomi og biologi.

Ved UiB etablerer vi kunnskapsklynger basert på tverrfaglig samarbeid. Klyngene skal etableres på områder der UiB alt har høy internasjonal kvalitet, og er et viktig virkemiddel for å utvikle flere fremragende forskings- og utdanningsmiljø i tett samarbeid med arbeidslivsaktører. Flere av klyngene er under utvikling. Eksempler er Media City Bergen, Helse Campus Årstadvollen, Marin forskingsklynge og en klimaforskingsklynge. Slik vi ser

det vil samarbeidet i klyngene føre til tettere koblinger mellom arbeids- og næringsliv, forskning og utdanning. Eksempelvis vil BT, BA, NRK, TV2, Vizrt og deler av Institutt for informasjons- og medievitenskap være samlet i Media City Bergen i 2017. Den overordnede ambisjonen for Media City Bergen er: "å skape et internasjonalt ledende miljø for innovasjon og kunnskapsutvikling innenfor mediefeltet." Instituttet vil tilby tre bachelorprogram og tre tilhørende masterstudium tilknyttet medieklyngen. Alle programmene vil være praksisorienterte universitetsutdanninger med innslag av utplassering hos klyngebedriftene i løpet av studieløpet.

En arbeidsgruppe har nylig levert sine anbefalinger om praksis i UiBs utdanninger. Gruppen anbefaler at praksis skal være en integrert del av alle UiBs studieprogrammer. Dette betyr at praksis må være forankret i ledelsen og i organisasjonen på linje med og på samme nivå som andre studietilbud, at praksis i utdanningene må ha en klar faglig forankring, at praksis opprettes som ordinære studietilbud, som registreres og gir uttelling på linje med annen undervisning, at det legges til rette for tverrfaglige praksistilbud, at praksis bør være studiepoenggivende og fortrinnsvis være en integrert del av graden. Gruppen anbefaler også at det legges til rette for at studentene kan ta praksis i utenlandske bedrifter og ambassader og at det etableres samarbeid om praksis med andre aktører i Bergensregionen. Vi vil følge opp anbefalingene i forbindelse med den systematiske gjennomgangen av alle UiBs studieplaner. Vi arbeider nå sammen med partnerne i Utdanning i Bergen-samarbeidet for å få til gode avtaler med arbeids- og næringslivet i Bergen om praksisplasser for studentene.

For utdanningsinstitusjonene er det viktig å ha fokus på at vi utdanner majoriteten av studentene for et arbeidsliv utenfor akademien. Fagmiljøene bør derfor være godt kjent med mulige yrkesveier for studenter fra sine fagmiljø. Arbeidslivsarbeidet bør være faglig forankret, og prioriteres av ledelsen på fakultets- og instituttnivå, med insentiv og støttestrukturer sentralt. En tilnærming som sikrer slik forankring og støtte, er avgjørende for å få til samhandling med arbeidslivet og arbeidslivsrelevans i studiene.

Spørsmål 5:

Hva er deres viktigste tiltak for å øke gjennomføring og redusere frafallet i høyere utdanning, tatt i betraktning en stadig mer sammensatt studentgruppe?

De viktigste tiltakene for å hindre frafall er god faglig- sosial integrering. Ved UiB satser vi langs flere akser for å bidra til dette. God rekruttering av studenter som har rette forventninger til det studiet de skal starte på er viktig, og vi arbeider derfor tett med både ungdomsskoler og videregående skoler for at elevene skal være best mulig beredt til å gjøre gode utdanningsvalg.

Et godt mottak av studentene som gir god oppfølging gjennom det første studiesemesteret er også prioritert. Her ligger mye kompetanse på MN-fakultetet, der mottaket blir gjort i regi av fakultetet i trygge rammer og med et gruppetilbud til alle nye studenter gjennom de to første semestrene. Gruppene består av 20-25 nye studenter i en klassesituasjon. Hver slik klasse er satt sammen ut fra studentenes faglige interesser og blir ledet av undervisere/videregående studenter fra det aktuelle faget. Tiltaket fikk i 2002 Kunnskapsdepartementets utdanningskvalitetspris, og har siden den gang videreutviklet seg til en veletablert ordning som gjør at frafallet i første semester på MN er på nivå med profesjonsutdanningene. Flere fakultet har nå innført tilsvarende ordninger. I forbindelse med studiestarten arbeider vi også sammen med Studentsamskipnaden i Bergen, der de tilbyr kurs for studenter, karriereveiledning og rask psykisk helsehjelp for dem som trenger det.

Ved UiB skal i tillegg alle studenter ha tilbud om en mentor innen 2019, og flere fakultet har iverksatt utprøving av mentorordninger. Vi tenker at tett individuell faglig og sosial oppfølging av studentene vil være et viktig tiltak for å sikre deres fortsatte studiemotivasjon og dermed bidra til å fremme fullføring.

For å kunne sette i verk mest mulig målrettede tiltak for å redusere frafall, har vi gjort flere undersøkelser for å kartlegge omfanget av, former for og årsaker til frafall. Noe av formålet er å få oversikt over hvor stor del av frafallet som skyldes bytte av studieprogram ved UiB, hvor mange som bytter utdanningsinstitusjon, og hvor mange av de frafalte som slutter å studere. Disse tallene er også brutt ned på fakultetsnivå.

Undersøkelsene viser blant annet at frafallet er høyest på lavere grad, at frafallet på 2-årige masterprogram er betydelig lavere og at frafallet i profesjonsstudiene er lavest, at studenter som faller fra har avlagt betydelig færre studiepoeng og med dårligere karakterer enn studenter som ikke faller fra, at hele 18% av bachelorstudentene våre aldri har hatt som intensjon å fullføre en grad, og at det er en betydelig nasjonal mobilitet blant norske laveregradsstudenter.

En del av frafall skyldes endring av utdanningsinstitusjon. Fra et samfunns- og studentperspektiv er dette formålstjenlig så lenge studenten fullfører en grad. Frafall grunnet feilvalg/ønske om overgang til andre studieprogram, vil forekomme og er ofte til det beste for de det gjelder. Motivasjon for studiet er viktig. Det er den delen av frafallet som ikke er planlagt det er viktig å arbeide for å forebygge.

Basert på funn i internasjonale, nasjonale og lokale undersøkelser, har vi tatt flere initiativ. Blant annet er det nevnte nasjonale kompetansesenteret i regi av MN-fakultetet ved UiB en viktig satsning for å jobbe sammen i sektoren både for å forstå og å hindre frafall. Vi mener at sektorsamarbeid og sektoranalyser er svært viktige hvis vi skal sikre gode og målrettede tiltak.

Med basis i den store nasjonale mobiliteten av laveregradsstudenter har vi også initiert et nasjonalt forskningsprosjekt om mobiliteten av studenter på lavere grad mellom de komplekse universitetene i sektoren. Når deler av institusjonenes finansieringssystem blir knyttet opp mot kandidatproduksjon, vil institusjonsfrfall i større grad gi tap, mens institusjonene vil vinne på å få tilførsel av studenter som har startet studieløpet ved en annen institusjon. Formålet med prosjektet er på denne bakgrunn å kartlegge studentflyten mellom institusjonene. Kartleggingen vil gi oversikt over den samlede studentflyten, noe som vil øke forståelsen av sektorfrafallet og gi grunnlag for utvikling av tiltak for å stimulere studentenes fullføring av sin grad.

I lys av den store nasjonale mobiliteten, er det for øvrig et paradoks at det i dag er enklere å få til internasjonal enn nasjonal studentutveksling. Vi mener derfor det bør tilrettelegges for nasjonal utveksling av studenter mellom institusjonene i sektoren.

Når det gjelder forebygging av frafall og tiltak for å øke gjennomføring, er de fleste tiltak av sosial eller faglig karakter relevante. Dette er en gjennomgående prosess som tar opp i seg elementer fra de fleste av spørsmålene som stilles i ministerens brev. Eksempler kan være dialog med studenter og representanter i fagutvalg, god informasjon om programmet og om karriereveier er viktig. Likeså løpende evaluering og tilbakemelding/dialog med studentene. I tillegg har UiB etablert et faglig-sosialt møterom på alle fakultet der studentene kan gjennomføre faglige og sosiale arrangement. Dette har lenge vært en suksess ved HF (Ad

Fontes) og to andre fakultet har nå åpnet tilsvarende møteplasser med enkel drikke- og matservering. De andre fakultetene holder på med utvikling av tilsvarende arealer.

Spørsmål 6:

Hvilke tiltak bruker institusjonen for å styrke undervisningskompetansen til deres ansatte? Hvordan kan utdanning vektlegges tydeligere ved rekruttering og i meritteringen av fagpersonalet?

Ved UiB arbeides det med følgende tiltak som viktige for å bidra til en statusheving:

- Vi utreder en meritteringsordning for undervisere som har en forskningsbasert tilnærming til utvikling av egen undervisning. MN-fakultetet er pilot for ordningen som premierer undervisere som systematisk og over tid videreutvikler sin undervisningskompetanse til et nivå som er vesentlig høyere enn den forventede basiskompetansen.
- Vi vil i tillegg la undervisningserfaring telle ved ansettelse og i lønnsforhandlinger.
- Vi har styrket det universitetspedagogiske miljøet betydelig også for å sikre kompetanse på bruk av digitale læringsressurser. Målgruppen for kursvirksomheten er etter dette også utvidet til å omfatte blant annet ph.d. kandidater, og vi har som mål at 50% av de vitenskapelig ansatte skal ha gjennomført universitetspedagogisk utdanning i strategiperioden.

Ved rekruttering av fagpersonale blir det satt fokus på undervisningskompetanse gjennom en prøveforelesning og i jobbintervjuet. Ved ansettelse i fagstillinger ved UiB stilles det krav om universitetspedagogisk kompetanse, eller krav om å ta kurs i universitetspedagogikk innen en fastsatt tid dersom de ikke har dette fra før. Vi har som målsetting at kravet om undervisningskompetanse skal være tydeligere i utlysningene og i søknadsprosessen.

Det universitetspedagogiske fagmiljøet vårt driver utstrakt kursing for å kvalifisere tilsatte. I 2015 ble miljøet styrket med to stillinger. Styrkingen kom som en følge av behov for å kunne tilby våre ansatt oppdateringskurs, blant annet innenfor digitale læringsressurser. Målgruppen for kursvirksomheten ble etter dette også utvidet, og Phd- kandidater har nå kurstillbud i universitetspedagogikk. I tillegg får viderekomne studenter som blir ansatt som læringsassistenter kurs. Fra 2015 inngår en representant fra det universitetspedagogiske fagmiljøet som fast observatør med talerett i Utdanningsutvalget. Denne ordningen bidrar til tydeligere integrering av det universitetspedagogiske arbeidet i vårt samlede arbeid med utdanningskvalitet. De inngår også i støttegrupper for revisjon av studieplaner og for utvikling av SFU-søknader.

I det universitetspedagogiske tilbudet inngår ulike tilnærminger, fra fysisk kursopplæring, til nettbasert opplæring gjennom instruksjons- og inspirasjonsvideoer. Som nevnt legger vi også stor vekt på erfaringsutveksling på årlige studiekvalitetsseminar for alle programansvarlige. I tillegg er der en rekke fakultetsvise initiativ for å bidra til erfaringsutveksling. Vi arrangerer også et årlig to-dagersseminar og flere halvdagsseminar for utdanningsdekaner og studiesjefer ved fakultetene for å styrke deres kompetanse og motivasjon for utdanningsledelse.

Som kjent arrangerer vi også en årlig nasjonal studiekvalitetskonferanse. Konferansen har hatt ulike tema, som forskningsbasert utdanning, internasjonalisering, samfunns- og arbeidslivsrelevans, kvalifikasjonsrammeverket og studentenes læring. I år arrangeres

konferansen i samarbeid med UHR og har temaet *Studiekvalitet i fusjoner - kultur og struktur i kvalitetsarbeid og kvalitetssystemer*.

Spørsmål 7:

Jeg ber om eksempler på utdanningstilbud eller utdanningsopplegg med særlig god kvalitet eller gode resultater (faglig innhold, organisering, tverrfaglighet, innovasjon evaluering/vurdering etc.), med en kort begrunnelse for hvorfor nettopp dette er et godt eksempel. Jeg setter også pris på eksempler på studietilbud hvor det ble avdekket sviktende kvalitet, men hvor man har lyktes med å løfte kvaliteten.

Her kunne mange ulike eksempler være trukket fram. I det videre følger et utvalg av eksempler.

Emnet samfunnspsykologi (PROPSY315) er et emne på 8. semester på psykologstudiet. Det innebærer at studentene i forkant av praksis har tilegnet seg store deler av sin teoretiske kompetanse og har gjennomført både nevropsykologisk praksis, PPT-praksis og tre semester med intern klinikk. Praksisen blir gjennomført etter en bolk med teori (10 stp) og foregår i primærhelsetjenesten. Studentene skal kjenne til helsefremmende og sykdomsforebyggende tilnærminger, begreper relevant for helseprioritering og effektevaluering av tiltak, samt bredden av forskningsmodeller som er aktuelle og i bruk innen samfunnspsykologi. Studentene vil også ha hatt forelesninger som omhandler aktuelle lovmessige og forskriftsmessige føringer, slik som folkehelseloven og samhandlingsreformen. Gjennomføring av praksis skjer over en periode på ca 5 uker, der studentene skal bruke til sammen 15 dager på sitt praksisprosjekt. Praksisprosjektene skal være basert på problemstillinger som de forskjellige praksisplassene genererer. Studentene vil få veiledning på praksisprosjekt og praksisrapport av fagpersoner knyttet til kurset ved UiB. Veiledning ved UiB vil også være rettet mot å sikre at studentene knytter praksisprosjektet og praksis opp mot aktuell samfunnspsykologiske teorier og modeller.

Kronikk i BT basert på praksisprosjekt:

<http://www.bt.no/meninger/kronikk/Skap-gode-borgarar-3516460.html>

Ved Det medisinsk-odontologiske fakultet kan vi trekke frem ferdighetstrening for medisins- og odontologistudenter, der man gjør bruk av avansert IT-utstyr og simulatorer. Mengdetrening er kritisk for høy kvalitet på kliniske ferdigheter, og simulatorer muliggjør dette uten pasienter til stede. Klinikkenes øvrige infrastruktur setter heller ikke begrensninger på denne typen trening.

Praktisk informasjonsarbeid. Emnet er et praktisk supplement til teoretiske bachelorstudium, med erfaringsbasert undervisning og praksisopphold i arbeidslivet. Emnet er på 15 studiepoeng, og er rettet mot studenter på tredje studieår i bachelorgraden. Det retter seg særlig mot informasjons- og kommunikasjonsbransjen, og trekker til seg studenter fra flere fakulteter og institutter.

Emnet har blitt formet av et samarbeid mellom ulike fagmiljøer på universitetet og arbeidslivet og har som målsetting å gi studentene erfaring med den praktiske bruken av den teoretiske utdannelsen deres, og å skape bånd mellom studenter og arbeidslivet og mellom universitetet og arbeidslivet. Emnet har eksistert siden høsten 2005, og rundt 300 studenter har fullført eksamen. Emnet tilpasser hvert semester undervisningen basert på de tilbakemeldingene de har fått fra samarbeidspartnere og praksisplasser om hvilke behov som finnes. Nøkkelen til suksess har vært å tenke nytt om læringsutbyttet til studentene, med fokus på de ferdighetene som studentene får i løpet av et bachelorstudium. Dette har de

lykkes med. Emnet synliggjør også studentenes ferdigheter og kompetanse for dem selv og for arbeidslivet.

Vi vil også nevne *TVEPS* (=Senter for tverrprofesjonell samarbeidslæring i primærhelsetjenesten) som ett av våre tilbud av særlig god kvalitet. I likhet med emnet *praktisk informasjonsarbeid* har også TVEPS tett kontakt med samarbeidspartnere utenfor UiB, noe som er avgjørende for kvaliteten på tilbudet.

TVEPS er et senter som trener helse- og sosialfagstudenter i Bergen i tverrprofesjonelt samarbeid. I dag er senteret et samarbeid mellom Det medisinske odontologiske fakultet, Det psykologiske fakultet, Griegakademiet og Det juridiske fakultet ved Universitet i Bergen, Avdeling for helse- og sosialfag ved Høgskolen i Bergen, Helsetjenestene i Fjell kommune og Byrådsavdeling for helse og omsorg i Bergen kommune. Målsettingen er å gi studentene trening i tverrfaglig arbeidsplasslæring, samtidig som de får erfaring fra en reell arbeidssituasjon. Det er også et mål at samarbeidslæring skal gi økt læringsutbytte for studentene og merverdi for institusjoner og pasienter.

TVEPS gir studentene en svært viktig erfaring i tverrfaglig samarbeid, og læringen foregår ute på kommunale helseinstitusjoner som sykehjem, hjemmesykepleie, fastlegekontor mv. Tilbakemeldinger fra de deltakende partene har vist at denne type praksis har en merverdi for studenter og for praksisstedene. TVEPS jobber kontinuerlig for å øke kvaliteten på læringsutbyttet og den kompetansen som studentene bringer med seg inn i kommunehelsetjenesten. Senterets egen forskningsgruppe ser på både pedagogisk metode og læringsprosesser, og er basert på evalueringer fra både studenter, praksissteder og pasienter.

PRISME er også et eksempel på et kvalitetsmessig godt studietilbud. PRISME er et nettbasert videreutdanningstilbud for lærere som underviser i norsk som andrespråk for voksne innvandrere, og er utviklet gjennom flere år med systematisk arbeid. Videreutdanningstilbudet blir av studentene vurdert å være et svært arbeidskrevende studium, men prosjektet har til tross for det, lykkes med å oppnå en svært god gjennomføringsgrad. Evalueringene viser en særdeles høy grad av fornøyde studenter.

Fjernundervisning er en viktig del av universitetets virksomhet som likevel gis lite oppmerksomhet sammenlignet med øvrige studieløp. Dette tilbudet berører et område som er komplisert og arbeidsintensivt, men som PRISME har fått til å fungere på en ypperlig måte gjennom et godt pedagogisk opplegg og betydelig innsats også fra lærersiden. Samfunnsmessig sett har et godt opplegg for kompetanseheving blant denne gruppen av lærere svært stor betydning.

Bachelorutdanningen i geovitenskap har i flere år vært den utdanningen ved Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet som har hatt best gjennomføring. Bachelorutdanningen i geovitenskap tar opp studenter med ulike faglige forutsetninger, men bachelorprogrammet klarer i stor grad også å få med seg de studentene som i første omgang ikke makter alle utfordringene, gjennom systematiske og gjennomtenkte tiltak på flere områder. Programmet kan også vise til gode tall når det gjelder fullføring til normert tid og god studiepoengproduksjon.

Bachelorprogrammet har gjort grep som gjør at studentene ikke faller fra. Instituttet har laget en bachelorgrad hvor de har fått mange gode elementer og pedagogiske virkemidler til å virke sammen på en gunstig måte.

Vi har flere eksempler på utdanningsopplegg som kan vise til gode erfaringer når det gjelder å koble teori med reiser og opplevelser med utgangspunkt i faglitteraturen. Et eksempel er seminarene i antikkens filosofi som blir holdt i Athen. Opplegget rundt seminarene inkluderer museumsbesøk/ekskursjoner på filosofisk relevante steder, og museer i og utenfor Athen. Dette har vært et ekstraordinært pedagogisk opplegg som har bidratt til kunnskap utover vanlig undervisning i filosofi og filosofihistorie. Kursene har også fått svært gode tilbakemeldinger av studentene som har deltatt.

Vi vil også trekke frem *emnet Global Helse* som går over et halvt år og inkluderer åtte ukers opphold i et utviklingsland. Emnet starter med en forelesningsrekke over seks uker, hvor studentene får en introduksjon til global helse. Både folkehelse, de store sykdommene globalt, etiske problemstillinger og samfunnsmedisinske emner som samspillet mellom helse, politikk og fattigdom presenteres. Studentene får også trening i medisinsk undersøkelsesteknikk, slik at de er rustet til å møte pasienter under feltoppholdet. Globale aspekter ved medisinen synliggjøres for studentene gjennom dette opplegget på en fremragende måte og studentene oppnår en betydelig kompetanse innen fagfeltet.

Til sist vil vi nevne årets Ugleprisvinner, *Akademisk skrivesenter*, som et av våre tiltak som bidrar til økt studiekvalitet. Tiltaket fyller et viktig behov ved å gi studenter etterspurt skriveopplæring. Senteret er opprettet av Det humanistiske fakultet og er i utgangspunktet et tilbud for fakultetets studenter, men studenter ved andre fakulteter har i økende grad også benyttet seg av tilbudet ved senteret. Tilbakemeldinger fra fagmiljøene viser at både studenter og de faglig ansatte setter stor pris på tilbudet og at de opplever at det fyller et tomrom. Skrivesenteret ble opprettet i 2014 som et pilotprosjekt med varighet på tre år, og er et samarbeid mellom HF-fakultetet og UBHF. Senteret har et tett samarbeid med fagmiljøene i forkant av kursene for å tilpasse opplegget til de enkelte emnene. Senteret gir også en-til-en-veiledning til studenter som ønsker det. I løpet av sitt første år har senteret vært involvert i 24 fag-emner på HF-fakultetet og ex.phil.-undervisningen på de fleste fakulteter. Vår erfaring er at Akademisk skrivesenter representerer et viktig faglig tilbud til studentene. Senteret har oppnådd stor aktivitet allerede i det første året det er i drift, og vi ser at konseptet har stor overføringsverdi til andre fagmiljøer.

Eksempler på studietilbud hvor det ble avdekket sviktende kvalitet, men hvor man har lyktes med å løfte kvaliteten.

Studiebarometeret er som sagt en av flere kilder til informasjon om studiekvaliteten som vi legger stor vekt på i arbeidet med å utvikle kvalitet i studieprogrammene. Eksemplene under illustrerer utvikling av program der Studiebarometeret har avdekket svikt i kvaliteten, og der utdanningsledelsen lokalt har gjort klare grep og prioriteringer for å bedre kvaliteten.

Masterprogrammet i medievitenskap har hatt en markant økning i tilfredshet i Studiebarometeret. Mens studentenes helhetsvurdering i 2014 var 3.8, var den for 2015 gått opp til 4.3. Dette tror vi er resultat av flere tiltak som er innført i 2015:

1. Programrådsleder, som også er ansvarlig for prosjektutviklingskurset for masteroppgaver, har innført regelmessige møter med de enkelte studentene på det nevnte kurset, slik at de får en tettere oppfølging.

2. Det er innført midtveiseevaluering der alle masterstudenter skal presentere en poster med tema fra oppgaven i tredje semester av masterstudiet. Dette var en suksess, og i samråd med studentene blir midtveiseevaluering foreslått gjort obligatorisk fra 2016 av.

3. Stadig flere masterstudenter deltar nå i instituttets ulike forskningsgrupper. Her får de nærkontakt med pågående forskning ved instituttet, og de får presentere egne arbeider. Ved informasjonsvitenskap har studenter i noen tilfeller også publisert sammen med vitenskapelig ansatte.

4. Det er opprettet et studentutvalg for masterstudentene, initiert og drevet av studentene selv, men med faglig og ressursmessig støtte fra instituttet. Det er et aktivt mastermiljø ved Infomedia, og studentene har selv gitt viktige bidrag til å skape en bedre studiekultur på programmet.

Bachelorprogrammet i engelsk

Studiebarometeret viste høy strykprosent for bachelorprogrammet i engelsk i 2014.

På grunn av problemer med høy strykprosent på et av begynneremnene i programmet, ble det gjennomført endringer i studieopplegget i 2014-2015. Et viktig tiltak var å dele et krevende språk-emne på 15 studiepoeng inn i mindre enheter på 5 studiepoeng, i tillegg til å gjøre justeringer i det pedagogiske opplegget. Dette har gitt en tydelig bedre gjennomføring på lavere nivå. Innføring av obligatoriske oppgaver i undervisningsopplegget med tilbakemelding fra underviser har også gitt positive resultater for studentenes læringsssituasjon. Engelsk har videre innført et introduksjonsemne i første semester av bachelorprogrammet og involverte høsten 2015 de nye bachelorstudentene i studiestartgrupper, som del av et felles læringsmiljøtiltak ved fakultetet. I studiestartgruppene deltok nye studenter i et felles sosialt opplegg med introduksjon til universitetet og studenttilværelsen.

Studiebarometeret 2015 viser lavere strykprosent for programmet.

Masterprogrammet i logopedi

Resultatene fra Studentbarometeret 2014 viste lav tilfredshet blant studentene, særlig under punktet «Studentmedvirkning». På denne bakgrunnen gjennomførte program- og instituttledelsen en rekke tiltak, som blant annet innbefattet følgende:

- 1) Gjennføring av systemet med valg av tillitsvalgte.
- 2) Innføring av flere møteplasser med studentene, i form av felleslunsjer og frokostmøter.
- 3) Midtveiseevaluering: Samtale om studieprogresjon og evaluering av undervisningen mellom hver enkelt student og dennes veileder i Problembasert læring.
- 4) Fellesmøter med forelesere og emneansvarlige.
- 5) Emneevaluering hvert år for alle emner i programmet.

Studiebarometeret for 2015 viser en betydelig bedring i tilfredshet.

Spørsmål 8:

Hva mener dere er de viktigste utfordringene nasjonalt for å løfte kvaliteten i norsk høyere utdanning?

Vi vil særlig peke på tema vi har vært inne på ovenfor og som er viktige for å kunne løfte utdanningskvaliteten; styrking av status for undervisning, økt satsning på aktive læringsformer samt å få til praksis i alle studiene. Et vesentlig fortrinn for universitetene er omfanget av egen forskning. Det er viktig å dra nytte av dette ved å trekke studentene inn i forskningen fra første studiesemester.

Forskningsbasert utdanning og studentaktiv læring er kostbart. De komplekse universitetene har gode forutsetninger for å drive forskningsbasert utdanning i bredden. Dette krever nasjonale prioriteringer og et finansieringssystem som gjør det mulig å finansiere forskning og utdanning i bredden og med tett oppfølging og integrering av studentene i denne virksomheten.

Det er avgjørende at institusjonene og enhetene selv har eierskap til studieprogrammene og til innholdet i dem. Strukturer som utelukkende etableres med sikte på kontroll eller andre formelle hensyn, bør begrenses. Det faglige ansvaret henger tett sammen med en akademisk frihet og faglig autonomi som ikke må pulveriseres. Dette vil kunne føre til ensretting og forringelse av det faglige mangfoldet som er helt nødvendig for å få den akademiske veksten og utviklingen som i bunn og grunn må være et sentralt formål for universitetene. Internasjonale erfaringer påpeker også betydningen av institusjonenes autonomi i kvalitetsutvikling. Ved for stor kontroll og rigide systemer forsvinner ofte de egeninitierte utviklingsprosessene da fokus blir på å tilfredsstille eksterne krav (Sursock, 2011).

Tett oppfølging av studentene, mentorordninger, mottaksopplegg og god faglig- sosial integrering, krever også dedikerte ansatte med kompetanse på hva som fremmer læring og at ansatte har tid til å følge opp den enkelte student. Det er i denne sammenheng viktig å satse på forskningsbasert kunnskap om hva som fremmer læring, f.eks. undervisningsformer som aktiviserer studentene. Dette stiller krav til infrastrukturen ved institusjonene. God fysisk og digital infrastruktur som er tilpasset de faglige og pedagogiske behovene, krever lokale prioriteringer. Høy grad av institusjonell frihet og autonomi, for å sikre at styret og utdanningsledelsen ved institusjonene kan gjøre gode prioriteringer, er avgjørende.

Kvalitetskultur og utdanningsledelse tar tid å utvikle og å endre. Det kan bare oppnås ved at alle drar lasset sammen og at alle har den samme forståelsen av hva som forventes og hvordan mål skal oppnås. Ansvar for utdanningsledelse ligger på flere nivå i institusjonen. Kvalitet sikres også ved jevnlig evaluering av program og emner, og spørsmålet om hva som er gode læringsformer og veiledning må kontinuerlig diskuteres.

Vi mener videre at studentfinansiering er viktig. Det må legges til rette for at studentene har tid og mulighet til å være heltidsstudenter. Vi støtter studentparlamentet ved UiBs forslag om at studiestøtten bør være 11. måneder.

Spørsmål 9:

Har dere synspunkter på hvordan departementets styring og virkemidler kan utvikles for å stimulere til kvalitet?

SFU-satsningen, er et viktig nasjonalt insentiv for utdanningskvalitet som bør videreføres. Det bør også legges til rette for nasjonale system for merittering av utdanning og undervisning.

I tillegg er det viktig å videreføre nasjonale insentiv for internasjonalisering, med størst mulig frihetsgrad for institusjonene i valg av samarbeidspartnere innen forskning og utdanning.

En mangfoldig studentmasse har konsekvenser for tallene på gjennomføring. Gjennomføring har derfor begrenset verdi som indikator på kvalitet. Vi ser det heller ikke som et kvalitetstegn dersom studiene innen samme fagområde blir mer like. Som tidligere omtalt har fagmiljøene ved de utdanningsinstitusjonene som for eksempel tilbyr integrerte masterstudium i JUS, en målsetting om at studiene skal være *ulike*. På den måten kan ulike aspekter ved studiet ivaretas på landsbasis. Her blir diversitet ansett som et kvalitetstegn.

Systematisk belønning av miljøer som investerer og innoverer på utdanningsfeltet er viktig, også belønning for miljøer som ikke satser på å bli SFU. Tilrettelegging og ressurser brukt på enkeltstudenter bør også tillegges mer vekt som kvalitetsmål.

Spørsmål 10:

Ser dere behov for justeringer i nasjonale rammevilkår, lover eller forskrifter for å legge bedre til rette for kvalitetsutvikling i høyere utdanning, og i så fall hvilke?

I forslag til revidert UH-lov og forskrift, berører flere av forslagene direkte eller indirekte *universitetenes autonomi*. Det blir lagt opp til at myndighetene skal definere hva som er studiekvalitet og hva som er tilstrekkelig faglig kvalitet og faglig bredde i studieprogram, ved at denne vurderingen flyttes fra institusjonene til NOKUT. Dette mener vi er uheldig.

Veien å gå er gjennom NKR. Økt vektlegging på studieplan- og emnenivå har nyttet – og understrekingen av betydningen av hvordan læringsutbyttene må henge godt sammen med vurderings- og arbeidsformer, vil ytterligere øke kvaliteten på studiene.

Referanser

Damşa, C., de Lange, T., Elken, M., Esterhazy, R., Fossland, T., Frølich, N., Hovdhaugen, E., Maassen, P., Nerland, M. B., Nordkvelle, Y. T., Stensaker, B., Tømte, C., Vabø, A., Wiers-Jenssen, J., & Stensaker, B. (2015). *Quality in Norwegian Higher Education: A review of research on aspects affecting student learning*. Nordic Institute for Studies in Innovation, Research and Education (NIFU), 2015:24. Link Grafisk. Oslo, Norway.

Linnenbrink-Garcia, L., Tyson, D. F., & Patall, E. A. (2008). When are achievement goal orientations beneficial for academic achievement? A closer look at moderating factors. *International Review of Social Psychology*, 21, 19–70.

Ryan, R.M. & Deci, E.L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development and well-being. *American Psychologist*, 55(1), 68.

Sursock, A. (2011). *Examining Quality Culture Part II: Processes and Tools – Participation, Ownership and Bureaucracy*. EUA Publications, Brussels.

Sæthre, H. Å. (2014). Å tilrettelegge for at studentene skal lykkes. Bergen: @haas1 – forlag.

Wang, M.-T., & Fredricks, J. A. (2014), The Reciprocal Links Between School Engagement, Youth Problem Behaviors, and School Dropout During Adolescence. *Child Development*, 85, 722–737.

Wolters, C. A. (2004). Advancing achievement goal theory: using goal structures and goal orientations to predict students' motivation, cognition, and achievement. *Journal of Educational Psychology*, 96, 236-250.

Universitetsdirektørens kommentarer

Kunnskapsministerens initiativ for å motta innspill fra institusjonene i forbindelse med utarbeidelsen av stortingsmeldingen om kvalitet i utdanningen, er svært positivt. Dette er et arbeid som vil få stor betydning for institusjonenes arbeid for å heve studiekvaliteten framover, både når det gjelder indikatorer for kvalitet og incentiver for å heve kvaliteten i utdanningene. Det er derfor bra og viktig at institusjonenes innspill og erfaringer vektlegges i så stor grad.

Universitetets strategi setter ambisiøse mål for utviklingen av utdanningskvalitet framover. Vi har et godt kunnskapsgrunnlag for å nå målene gjennom mange års erfaring med kvalitetsarbeid, og det er også en god kultur for kvalitet i UiB-organisasjonen, noe som er et viktig fundament i arbeidet framover.

Fakultetene har levert innspill til universitetsstyrets uttalelse til departementet både muntlig i høringsmøter og gjennom skriftlige tilbakemeldinger. Saken som i dag legges fram for styret er en foreløpig status i arbeidet med UiBs uttalelse, for diskusjon i styret.

Etter at styret har drøftet saken, anbefales det etablert en ressursgruppe for ferdigstilling av dokumentet før det oversendes Kunnskapsdepartementet. Gruppen har medlemmer fra det universitetspedagogiske miljøet, bioCEED og en studentrepresentant. Komiteen foreslås ledet av viserektor Oddrun Samdal. Rådgiver Tommy Årethun ved Rektors kontor og avdelingsdirektør ved Studieadministrativ avdeling Christen Soleim blir komiteens sekretærer.

På denne bakgrunn foreslås følgende

Vedtak:

- Universitetsledelsen gis fullmakt til å ferdigstille UiBs innspill til stortingsmeldingen om kvalitet i utdanningen med de innspill som kom fram i møtet.
- Det nedsettes en redaksjonskomité som beskrevet for å bistå i dette arbeidet.

26.05.2016/Tove Steinsland/Christen Soleim